

alimara

Revista de Treball Social

Època 5 / número 51 / Desembre 2008

Consell de
Mallorca

Núm 51

Època 5. Desembre 2008

Edita: Institut d'Afers Socials
Consell de Mallorca

Coordinació i redacció:
Servei de planificació i documentació.
General Riera, 67
07010 Palma

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió
dels seus autors.

De l'acolliment residencial a l'acolliment familiar (dues alternatives per garantir la protecció del menor)

Bernadí Seguí Vaquer,
pedagog

Des d'una visió personal, fruit de l'experiència professional a l'àmbit de la protecció de menors, un és capaç d'establir, com a premissa necessària a qualsevol intervenció tècnica, la dificultat de trobar solucions estandarditzades i d'aplicació general a tots els menors que es troben en una situació de desemparament.

La legislació actual intenta delimitar, de manera clara, en quines situacions s'han d'adoptar unes mesures que garanteixin al menor la protecció necessària per al seu creixement personal i procés maduratiu individual.

És funció del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família trobar la solució individualitzada i personalitzada adient, que pugui donar cobertura a les mancances de la situació familiar del menor i que provoquen l'activació immediata de mesures protectores.

No entrarem, però, a fer una descripció dels procediments, mesures, protocols, etc. que són activats de l'administració quan un menor precisa protecció. Pel que fa a aquests continguts hi ha bibliografia suficient i extensa a l'abast de tothom.

L'objectiu d'aquesta reflexió escrita és establir un marc general que ens permeti definir el perfil dels menors que són susceptibles de rebre la protecció necessària en el context de l'acolliment familiar, així com dotar el recurs per garantir l'èxit.

Arribats a aquest punt, cal establir que no existeix cap oposició entre l'acolliment residencial i l'acolliment familiar. Són dos recursos de protecció que

cohabituen en perfecta harmonia, que es complementen i es necessiten mútuament. Cap dels dos no és necessàriament finalista si bé poden assumir aquest rol.

Ara bé, són dues eines molt diferents quant al seu origen i la seva trajectòria. Si bé l'acolliment residencial ha evolucionat cap a la professionalització i millora de la seva qualitat educativa amb una existència i reconeixement consolidat, l'acolliment familiar es troba encara en procés de creixement. Aquesta situació ha provocat que s'ha fet ús de l'acolliment familiar de manera erràtica, difusa i, en ocasions, inadecuadament.

L'acolliment familiar pretén, en essència, que el menor pugui créixer en el context d'una família; cosa, per altra banda, molt habitual en la majoria dels infants.

Aquest acolliment familiar pot ser temporal o permanent, administratiu o judicial i en família extensa o aliena. Em centraré en l'acolliment familiar permanent ja que inicialment es preveu que aquest doni cobertura fins a la majoria d'edat, o fins i tot més enllà.

El darrer aspecte esmentat és, a dia d'avui i llevat d'algunes excepcions, una de les majors virtuts de l'acolliment familiar permanent: possibilitar que el menor pugui gaudir del recurs més enllà de la seva majoria d'edat.

L'acolliment familiar té una funció normalitzadora envers l'experiència que suposa per al menor créixer a un entorn bentractant. Aquesta tasca educativa basada en el suport social i l'afecte genera un valor terapèutic afegit, que compensa els dèficits i mancances d'un entorn familiar no protector. Les seqüeles generades en el menor per les experiències prèvies caldran ser valorades i tractades específicament.

Des de la meua visió de la població atesa, ens trobem un alt percentatge de famílies acollidores que mantenen vincles familiars amb els menors (padrins, oncles, germans adults, etc.) i que acostumen a ser la primera opció davant la possibilitat de formalització d'un acolliment.

Cal definir uns requisits previs que ens puguin indicar si aquests candidats ja mantenen un vincle afectiu i efectiu amb el menor i, per tant, si per ell són un referent bentractant. Contràriament, també ens trobem sol·licitants que reproduïxen actituds, conductes, rols i missatges semblants als que provocaren la situació de desemparament del menor.

Un cop feta la valoració dels candidats, es conclou si aquests són aptes o no aptes. Aquesta valoració determina si inicialment els sol·licitants disposen o no d'uns mínims necessaris per afrontar amb garanties la protecció del menor. Si la família extensa queda descartada, s'acudeix al banc de famílies alienes per valorar un possible acolliment amb alguna d'elles.

CARACTERÍSTIQUES DELS MENORS SUSCEPTIBLES DE SER ACOLLITS

De la població actual susceptible de ser atesa amb una mesura d'acolliment, ens trobem una mostra significativa de menors que no són acollits davant la no existència de famílies acollidores.

En un intent d'unificar les característiques comunes d'aquesta mostra (Asociación Dartington-i para el Estudio y la Formación en Protección Infantil, 2005; Amorós y Palacios 2004) es va establir un llistat d'indicadors per poder abordar la recerca de famílies que poguessin donar una resposta protectora satisfactòria.

De la realitat actual podem redefinir les principals característiques dels menors ja detectades i que agrupem de la següent forma:

- menors amb mesura de separació definitiva de la seva família biològica;
- menors sense família extensa apta per assumir l'acolliment o en disposició de fer-ho;
- menors amb edats superiors als sis anys;
- característiques individuals dels menors (discapacitats, trastorns de conducta, problemàtica de salut mental, etc.);
- manteniment de contactes regulars amb algun membre de la seva família biològica, encara que aquesta no pugui assumir la guarda del menor de manera permanent;
- problemàtica familiar crònica;
- trastorns i/o dificultats per establir nous vincles emocionals;
- experiències prèvies d'acolliment familiar amb resultat negatiu, fet que genera resistències en el menor front d'un nou possible intent;
- grups de germans on s'ha de preservar la relació afectiva existent entre ells i, per tant, cal un acolliment múltiple.

Davant aquest perfil de característiques i la coexistència de moltes d'elles en un mateix menor, queda palesa la dificultat de poder preveure un acolliment permanent amb garanties d'èxit.

A la literatura sobre la temàtica (Amorós y Palacios, 2004) es fa referència a aquesta dificultat, alhora que planteja distintes alternatives dirigides a minimitzar riscos y maximitzar l'èxit de l'acolliment.

No és objectiu d'aquest escrit aprofundir en aspectes ja argumentats per autors de reconegut prestigi, si bé cal recordar i remarcar la necessitat d'alguns aspectes indispensables que donin viabilitat a l'acolliment.

Des d'una visió professionalitzada cal remarcar els següents elements imprescindibles:

- intervenció a quatre bandes, on s'inclou la família biològica, el menor, la família acollidora i els tècnics de protecció.
- Campanyes de captació de famílies amb diferents intensitats però constants en el temps. Procés de captació que ha d'oferir una resposta immediata i de qualitat tècnica.
- Formació prèvia a l'acolliment i mentre es mantingui. A la primera es fa una formació general de tots els aspectes que envolten la figura de l'acolliment. A la segona, s'afronta una formació continuada que acompanya els acollidors a la resolució i acarament del dia a dia.
- Intervenció proactiva i no reactiva dels professionals responsables del seguiment de l'acolliment. Aquesta intervenció precisa d'una intervenció de qualitat tècnica en la que s'estableixi una relació fluïda amb la figura acollidora per tal que aquesta se senti recolzada i no qüestionada.
- Disposar d'instruments que puguin garantir un aparellament acollidor – menor adequat.
- Acompanyament professional durant tot l'acolliment independent de la seva casuística, amb presència constant i disponibilitat immediata.
- Pel que fa a la remuneració econòmica, ens trobam diverses situacions i propostes encara que una combinació d'ajuda econòmica i professional és la més demandada. Caldria observar dues excepcions: els acolliments professionals i els menors amb necessitats especials.

- Finalment, no s'estableix cap organització concreta que millori la qualitat de la intervenció professional. El més evident és la necessitat de tècnics motivats que puguin desenvolupar una intervenció de qualitat.

Arribats a aquest extrem, sembla oportú citar directament els autors (Amorós y Palacios, 2004) quan parlen dels professionals de l'acolliment familiar: "*... el hecho, de que profesionales poco experimentados, a veces no bien formados, insuficientemente apoyados y con una gran sobrecarga de casos se enfrenten a la complejidad del acogimiento remite al valor que para los servicios de protección de la infancia tiene esta alternativa familiar.*"

El repte es troba damunt la taula, la necessitat és obvia, la voluntat present; sols cal definir i proposar recursos suficients i eficaços que permetin la viabilitat d'un recurs de protecció tan vàlid com l'acolliment residencial i menyspreat pel sistema de protecció.

Referències

- Amorós, Pere i Palacio, Jesús (2004) Acogimiento Familiar; Alianza Editorial
- Martín, Eduardo i Dávila, Luz María (2008) Redes de apoyo social y adaptación de los menores en acogimiento residencial; Psicotherma vol. 20, núm. 2 pp. 229-235.